

NEKROLÓGY A SPOMIENKY

Spomienky na profesora Emila Hadača (1914–2003)

Pár dní pred prvým májom nás zarmútila správa o skone prof. RNDr. Emila Hadača, DrSc. vo veku jeho nedožitých 89-tych narodenín (10. 5. 1914 – 23. 4. 2003). Od momentu, keď mi z tlačiarne počítača vyšlo čierno orámované parte s presmutným oznamom, vynárali sa mi pred očami vety, ktoré som mu chcel ešte napísať, povedať. Veď ešte túto jar, pred sezónou, alebo aspoň na jeseň po nej, som plánoval vycestovať za ním do Prahy, informovať ho o postupe prác na ďalšom zväzku prehľadu rastlinných spoločenstiev, predstaviť mu mladšieho kolegu, ktorý sa začína cielene venovať boreálnej vegetácii, pohovoriť o jeho Islande. Už to nestihnem, ostali mi iba vety do tohto nekrológu.

Hovoriť o celom diele prof. Hadača na tomto mieste je nemožné – natoľko je rozsiahle, čo do objemu, tak aj čo do šírky tém, ku ktorým sa vyjadroval. Ako cestovateľ a botanik precestoval veľký kus sveta. Botanizoval v Anglicku, Bulharsku, Iraku, na Kube, v Juhoslávii, Poľsku, Rakúsku, Rusku, Taliansku, Turecku, USA. Osobitnou kapitolou v jeho živote boli severské končiny – Island, Nórsko, Špicbergy. Na ich prírodu bol celosvetovo uznávaným špecialistom.

Bolo toho veľa, a preto sa zameriam len na tú časť jeho diela, ktorou bol spätý so Slovenskom a na pár osobných zážitkov s ním. Už ako študent si zamiloval karpatské hory a prechodil toto pohorie krížom-krážom od Slovenska až po Rumunsko. Slovensko a najmä Tatry ho fascinovali a prichádzal tam pravidelne a systematicky tam bádala. Dodnes sú jeho práce o Temnosmrečinovej doline, Trojrohom plese a hlavne o Belianskych Tatrách inšpiratívne a v mnohom neprekonateľné, hoci vznikli pred takmer 50-timi rokmi. Úžasná musela byť jeho zanietenosť, s ktorou dokázal organizovať tímy odborníkov. Precíznosť, s ktorou zakladal trvalé plochy a schopnosť, s ktorou odhaľoval väzby rastlinstva na jeho prostredie. Talent a pracovitosť. Koncom osemdesiatych rokov sa rovnako úspešne sústredil na výskum vegetácie v severovýchodnom cípe vtedy ešte spoločného Československa. Publikoval spolu s ďalšími botanikmi sériu článkov o flóre a vegetácii územia Bukovských vrchov. A išiel ešte ďalej, až na Ukrajinu a znovu bádala a publikoval. Prof. Hadač bol vôbec veľmi plodný autor. Okrem nespočetných fytoecologických, floristických a ekologických prác dokázal písať veľmi všestranné práce určené lesníkom a ochranárom, bioklimatológom, palinológom, etnobotanikom aj záhradkárom. Jeho rozmer bol neveriteľný. Písal eseje, cestopisy aj vedecké monografie. Účinkoval v rozhlasových reportážach, aj v televíznych dokumentoch. A učil. Bol skvelým pedagógom v Plzni, neskôr v Bagdade. Zoznam jeho publikačnej činnosti so životopisom bol uverejnený v Preslii (1974, pp. 271–277), a potom znovu v Preslii každých 5 rokov (1984, pp. 281–284; 1989, pp. 377–378).

Naše cesty sa stretli náhodne, pri spoločnej publikácii, keď som pripravoval svoju prvotinu o rastlinstve na sutinách v Zádielskej doline. Prof. Hadač tam botanizoval dávno predtým, roku 1935. O vyše 50 rokov neskôr opublikoval so mnou jednu časť svojich výsledkov. Už vtedy ma fascinoval ten časový rozdiel. Neskôr som sa s ním radil pri opisoch tried *Asplenietea trichomanis* a *Thlaspietea rotundifolii*. Tú druhú sme spolu s ďalšími kolegami publikovali formou celoeurópskej syntézy. Navždy si ho zapamätám pri prvej návšteve v jeho domácej pracovni plnej kníh. Z otvorených okien otočených do záhrad Vyšehradu prenikala vôňa orgovánu a my sme spolu robili korektúry...

Hadač veľmi fandil projektu *Rastlinné spoločenstvá Slovenska*. Aj preto rád prijal ponuku na recenzovanie 3. zväzku o mokradiach. Sám ako odborník na prameniská mi poskytol nejednu radu a upozornil na viacero dôležitých faktov a špecifik týchto biotopov. V tom čase už chorľavel, a tak som ho navštívil aj doma. Živo sa zaujímal o ďalšiu knihu o vysokohorskej vegetácii, “to bude pekný, pane kolego, tak na to se moc těším”.

Bol to človek priamy, súčasne veľmi ochotný pomáhať mladším kolegom. Nedovolil mi pomôcť mu do schodov, hoci sa mu chodilo ťažko. Verím, že ani na poslednú cestu do botanického neba pomoc nepotrebuje. Dokázal to svojím životom.

Češť jeho pamiatke!

MILAN VALACHOVIČ

Odišla Magda Runkovičová-Horváthová – zostal kúzelný herbár rastlín Slovenska

29. 12. 2002 vo veku 93 rokov odišla z tohto sveta Magda Runkovičová-Horváthová. Účastníci 6. zjazdu Slovenskej botanickej spoločnosti v Blatnici r. 1994 si určite dobre pamätajú na jej živé rozprávanie utkané z osobných spomienok, ktorými priblížila botanickej obci svoju tetu Izabelu Textorisovú.

Magda Runkovičová-Horváthová sa narodila 19. decembra 1909 v Dačovom Lome neďaleko Krupiny (okres Veľký Krtíš). Pochádzala z rodiny notára Emila Repického a učiteľky Almy Repickej, rodenej Textorisovej. Jej matka bola sestrou Izabely Textorisovej. Slovensky orientovaní Repickovci na protest proti Apponyiho zákonu poslali svoje dcéry Almu a Magdu na súkromné vzdelávanie k ďalšej sestre – Olge Textorisovej, ktorá bola učiteľkou v Starej Pazovej pri Novom Sade. Keď sa neskôr Olga Textorisová presťahovala do Blatnice, žili s ňou ďalšie dva roky a naďalej sa u nej vzdelávali aj jej netere. Denne navštevovali tetu Belku, ktorá pôsobila v Blatnici na poštovom úrade. Chodili s ňou na nezabudnuteľné výlety do prírody, poznávali rastliny a pomáhali pri ich sušení. Tu niekde, v tomto bezstarostnom období, začalo klíčiť semienko lásky Magdy Runkovičovej-Horváthovej k botanike, hoci intenzívnejšie sa začala venovať zberu a determinácii rastlín až oveľa neskôr.

Počas štúdií na učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici mali veľký vplyv na formovanie jej osobnosti prof. Augusta a prof. Mikyška. Ako mladá absolventka učila šesť rokov v Karve na Dunaji a v Laskári. Po sobášii s evanjelickým farárom Jánom Horváthom, prežila tridsať rokov na fare v Blatnici. Keď ako 55 ročná ovdovela, začala sa – azda inštinktívne, no celkom isto inšpirovaná osobnosťou svojej milovanej tety – venovať poznávaniu sveta rastlín. Botanické bádania uskutočňovala v spoločnosti viacerých svojich priateľiek, najmä však MUDr. M. Jesenskej a prof. V. Šetkovej. V sprievode vzdelaných spoločníčok – „spolku učených panií“, ako ich zvykli nazývať, a neskôr aj s podporou chápacého životného partnera prof. G. Runkoviča, pripravovala a až do vysokého veku prekonávala náročné výpravy do prírody. Dôverne poznala mnohé Textorisovej lokality a všetky jej rukopisné údaje. S nevšednou precíznosťou zdokumentovala veľa z toho, čo dnes už na pôvodných miestach nemožno vidieť. Najväčšiu radosť jej priniesol objav „máčku tatranského“ vo Veľkej Fatre v r. 1963, ktorý publikovala r. 1967, keď sa stala externou pracovníčkou Turčianskeho múzea A. Kmeťa v Martine (r. 1967–1971). Nedávno bol tento taxón prehodnotený a oddelený ako osobitný veľkofatranský endemický poddruh.

Úcta Magdy Runkovičovej-Horváthovej k tete Belke, ktorú získala ako dievčatko, ju neopustila do konca života. Urobila všetko pre to, aby Izabela Textorisová vošla do povedomia Slovákov ako prvá slovenská botanička. Postarala sa o dôstojné uloženie jej herbára i najcennejších rukopisov. Herbár a katalóg k herbáru sú deponované na Katedre

botaniky PríF UK a v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave, najvzácnejší nepublikovaný rukopis „O turčianskej flóre“ – v Matici slovenskej v Martine.

Ona sama, zanechala po sebe prekrásnu zbierku jedinečných vedeckých dokladov. Prevažná časť jej celoživotných zberov v počte 3 500 položiek vyšších rastlín je od r. 1993 ozdobou botanických zbierok Slovenského národného múzea – Prírodovedného múzea v Bratislave. Jej herbár vyniká nielen precíznosťou spracovania rastlín, ale aj starostlivo vypísanými schémami a čarovnými poznámkami, ktoré zberateľka pripájala k položkám na osobitných lístkoch. Zvyšok z jej pozostalosti túto pôvabnú kolekciu ešte rozšíri. Pre nás, ktorí máme vzácnu príležitosť postarať sa o spracovanie tohto cenného materiálu, to znamená vzrušujúce herbárové dobrodružstvo.

Magda Runkovičová-Horváthová prežila viac ako 40 rokov svojho plodného života v Blatnici pri Martine. Do svojho milovaného Gadera sa vracala pri každej príležitosti. V Blatnici zostane aj hŕstka jej popola – na mieste, ktoré si sama vybrala.

„Teta Magda“, ako sme ju dôverne oslovovali, patrila do najvnútornejšieho okruhu našich priateľov. Chýba nám predovšetkým ako vzácny človek – pokojný, nenáhľivo trpezlivý, vrúcny, plný úcty, pokory a lásky k prírode, ako Božiemu dielu. Toľkokrát stála uprostred jej srdcu najmilších veľkofatranských lúk, že iste aj vo večnosti cíti ich podmanivú vôňu...

DANA BERNÁTOVÁ & JANA UHLÍŘOVÁ

Rozlúčili sme sa s dr. Teréziou Krippelovou, CSc.

MÁJ – mesiac, ktorý nás udivuje svojou nádherou farieb a vôní rozkvitnutej vegetácie, vlieva blahodárnu miazgu optimizmu do našich srdc na celý rok. V tomto mesiaci sa narodila pani doktorka Krippelová, v tomto mesiaci sme (Slovenská botanická spoločnosť a Botanický ústav) minulý rok, pri príležitosti jej nádherného životného jubilea 80 rokov, zorganizovali botanickú exkurziu na Podunajsko – všetci sme sa tešili, spomínali, hodnotili, plánovali... do svojich príbytkov sme odchádzali s pocitom radosti a spokojnosti, osobitne jubilantka, ktorá silu z exkurzie čerpala niekoľko týždňov. Vtedy nikto z nás netušil, že to bola exkurzia nielen na poďakovanie, ale aj na rozlúčku... Pochopili sme to 10. októbra, keď sa jej srdce zastavilo a keď sme ju vyprevádzali na poslednej ceste v obradnej sieni Krematória v Bratislave.

Som rada, a možno nehovorím len za seba, že sme to stihli... som rada, že pár dní pred skončením pozemskej plodnej púte sa pani doktorke dostalo poďakovania a ocenenia aj od Predsedníctva Slovenskej akadémie vied, ktoré ju vymenovalo za významnú osobnosť roka 2002. Vnímala to nielen ako poďakovanie, ale aj ako akési zadost'učinenie za zaviazanú prácu na veľký doktorát, ktorú nemohla obhajovať. Práce zostanú v knižnici ako memento, že aj takú dobu sme žili. Pravdou však zostáva, že ani to neubrало na veľkosti a odbornej spôsobilosti dr. T. Krippelovej, nedostatok veľkých doktorov chýbal a chýba skôr odboru.

Ako nestorka synantropnej botaniky na Slovensku zanechala hlbokú stopu vo vedeckých publikáciách, vo výchove diplomantov a ašpirantov, v organizovaní medzinárodných sympózií Synantropná flóra a vegetácia, v organizovaní kolokvií, domácich a medzinárodných exkurzií a v nenápadnom, ale účinnom a dôležitom prepojení vedeckých poznatkov s poľnohospodárskou praxou. V pani doktorke Krippelovej stráca veda významnú vedeckú osobnosť v odbore geobotanika, obetavú organizátorku, vzácneho človeka.

Mne osobne, chýba a dlho bude, jej láskavé slovo, pochopenie a rada v každej situácii.

MÁRIA ZALIBEROVÁ

Rozlúčka s RNDr. Magdalénou Hindákovou (1936 – 2003)

14. júna 2003 nás opustila RNDr. Magdaléna Hindáková. Aj keď sme vedeli, že Magduškina choroba je ťažká a spôsobuje jej nesmierne utrpenie, nemohli sme uveriť... Ved' ešte pred pár dňami sme počuli v telefóne jej smiech, obdivovali jej optimizmus a duševnú silu prekonávať ťažké chvíle, dohovorili sme si s ňou stretnutie. Rozlúčili sme sa ňou 18. júna na cintoríne v Slávičom údolí. Príroda zaplakala mohutným privalom dažďa, akoby vzdala hold plodnému životu predtým, čo ju matka Zem prijala do svojho lona.

RNDr. Magdaléna Hindáková sa narodila 11. marca 1936 v Borskom Sv. Jure. Po maturite v roku 1954 študovala biológiu na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Špecializovala sa na botaniku a téma diplomovej práce predurčila jej celoživotnú vedeckú činnosť. Po skončení štúdia v roku 1959 pôsobila jeden rok ako učiteľka v Slovenskom Grobe a v roku 1960 ju doc. Májovský povolal na Katedru botaniky, aby pokračovala v započatom karyotaxonomickom štúdiu flóry Slovenska. V nasledujúcich rokoch sa stala jednou z vedúcich osobností „Májovského karyotaxonomickej školy“. Výsledky jej výskumnej práce sú obsiahnuté v Karyotaxonomickom prehľade flóry Slovenska, jeho supplimente (Májovský et al. 1987, 2000) a v ďalších početných vedeckých prácach.

V pedagogickej práci uplatnila dr. Hindáková svoj mimoriadny talent priateľského prístupu. Vychovala rad odborníkov biológov, mnohých diplomantov, veľa voľného času venovala dlhoročnému organizovaniu biologickej olympiády. Či jej poslucháčom bol vysokoškolák alebo desaťročný žiak, pristupovala k nemu ako k rovnocennému partnerovi.

Jej činnosť bola mnohostranná. V rokoch 1980 – 1992 bola výkonnou redaktorkou vedeckého časopisu *Acta Fac. Rerum Nat. Comeniana, Bot.* V každej činnosti uplatňovala svoj výtvarný talent a estetické cítenie. Ilustrovala viaceré publikácie vedeckých článkov, zhotovovala učebné pomôcky, ako prekladateľka sa podpísala pod viaceré tituly populárno-vedeckej literatúry. Pracovala so zánietením, prezentovala sa s najväčšou skromnosťou. Na Katedre botaniky pracovala nepretržite až do odchodu do dôchodku v roku 1997.

Milá Magduška, lúčim sa s Tebou v mene všetkých Tvojich kolegov, žiakov, priateľov, v mene tých, ktorí Ťa mali radi. Ďakujeme Ti za všetko čím si nás obohatila, plody Tvojej práce ostávajú ako trvalá hodnota, v našich spomienkach žiješ naďalej.

TERÉZIA SCHWARZOVÁ